

YMCHWIL GYMDEITHASOL RHIF: 29/2018

DYDDIAD CYHOEDDI: 15/05/2018

Dadansoddiad o ganlyniadau plant a phobl ifanc 4 i 5 mlynedd ar ôl Gorchymyn Gofal terfynol

---

Crynodeb Gweithredol

1. Rhagarweiniad

1.1 Comisiynwyd yr astudiaeth hon gan Lywodraeth Cymru er mwyn ystyried:

- Teithiau lleoliad ar gyfer plant mewn gofal yng Nghymru a sut y mae'r rhain yn cymharu â'r canlyniadau roedd eu Cynllun Gofal yn ymgynhyrchu atyn nhw.
- Ffactorau sy'n gysylltiedig â chanlyniadau lleoliad mwy cadarnhaol ar gyfer plant â Gorchymyn Gofal.

1.2 Mae'n darparu gwybodaeth fanwl, eang ei graddfa am blant gyda Gorchymynion Gofal terfynol a wnaed rhwng Ebrill 2012 a Mawrth 2013 y traciwyd eu teithiau gofal dros 4-5 mlynedd.

1.3 Roedd y dadansoddiad eang ei raddfa hwn yn cynnwys yr holl (1,076) blant a phobl ifanc gyda Gorchymyn Gofal terfynol a wnaed yng Nghymru yn ystod y cyfnod o 12 mis rhwng Ebrill 2012 i Fawrth 2013 gyda gwybodaeth sylfaenol am leoliadau yn dod o set ddata cyfredol awdurdodau lleol. Roedd 'is-sampl' llai yn cynnwys grŵp o blant gyda Gorchymyn Gofal terfynol yn 2012-2013 yn dod o bump ardal llywodraeth leol. Ar gyfer y cam hwn, cynhaliwyd dadansoddiad o ffeiliau achos (ffeiliau set ddata Gwaith Cymdeithasol) a chyfweiliadau gyda Gweithiwr Cymdeithasol perthnasol neu Reolwr Tîm a Swyddog Adolygu Annibynnol.

2. Nodweddion y garfan

2.1 Roedd bron i hanner y plant o dan bump oed ac roedd 64% yn rhan o grŵp sibling (brodyr a chwiorydd) ar yr adeg y gwnaed y Gorchymyn Gofal.

2.2 Er mai cyfran fechan (5%) o'r holl blant â Gorchymyn Gofal terfynol yn 2012-2013 a gofnodwyd yn swyddogol ag anabledd, mae dadansoddiad o'r is-grŵp yn awgrymu bod y gwir nifer yn debygol o fod llawer yn uwch – hyd at draean o blant wrth gynnwys anabledau o fân anawsterau dysgu hyd at anawsterau dysgu cymedrol, anhwylderau ar y

sbectrwm awtistig a phlant â datganiad o anawsterau emosiynol ac ymddygiadol. Mae hyn yn golygu goblygiadau sylweddol i ystod eang o ganlyniadau plant mewn gofal, yn enwedig cyflawniad addysgol.

- 2.3 Er y cofnodwyd yn swyddogol bod 78% o'r holl garfan o 1,076 o blant angen gofal sylfaenol oherwydd camdriniaeth ac esgeulustod, cafodd y dadansoddiad manwl fod bron yr holl blant wedi cael eu cam-drin neu eu hesgeuluso cyn i'r Gorchymyn Gofal gael ei wneud. Roedd mynychder y profiadau andwyol y mae'n hysbys eu bod yn cynyddu risg o gamdriniaeth neu esgeulustod yn arbennig o uchel yn yr is-sampl hwn – 76% o rieni'r plant yn dioddef o broblemau cam-drin sylweddau. Roedd 68% wedi profi cam-drin domestig. Roedd gan 47% o blant riant â phroblemau iechyd meddwl.
- 2.4 Roedd gan 44% o blant yn yr is-sampl ddiagnosis o anhwylder ymlyniad neu broblemau cydnabyddedig yn gysylltiedig ag ymlyniad tua adeg y Gorchymyn Gofal terfynol a/neu ar y pwynt lle ceisiwyd lleoliad parhaol neu 'am byth'.
- 2.5 Roedd canran uchel o blant (43% o blant dros 5 yn yr is-sampl) eisoes yn arddangos anawsterau emosiynol ac ymddygiadol ar adeg y Gorchymyn Gofal terfynol.

3. Sefydlogrwydd y lleoliad a llwyddiant wrth sefydlu lleoliad parhaol ar gyfer y plant

- 3.1 Roedd dros dri chwarter yr holl garfan o blant wedi profi lefel uchel o sefydlogrwydd o ran lleoliad – gan symud unwaith yn unig (46%) neu heb symud (30%) o leoliad o adeg y Gorchymyn Gofal llawn yn 2012-2013 tan 31 Mawrth 2017. Roedd hyn yn enwedig o wir am blant iau 0-4 oed neu 5-9 oed ar adeg y Gorchymyn Gofal. Roedd plant hŷn 10-15 oed yn fwy tebygol o symud lleoliad nifer o weithiau – ar gyfartaledd symud 2.17 gwaith.
- 3.2 Cafodd dadansoddiad o'r is-sampl mai'r cynllun cyffredinol mwyaf cyffredin ar gyfer plant ar adeg y Gorchymyn Gofal terfynol oedd gofal maeth hirdymor (42%) ac yna (6%), a gofal preswyl hirdymor (4%).
- 3.3 Mabwysiadwyd tua traean o blant (32% o'r holl garfan) ar ôl y Gorchymyn Gofal, a phlant iau yn bennaf oedd y rhain. Fodd bynnag, roedd hyd yn oed rhai o'r plant iau hyn oedd fel arfer yn hawdd eu lleoli, yn mynd yn fwy anodd i'w lleoli ar gyfer mabwysiadu pan gynlluniwyd iddyn nhw gael eu mabwysiadu gyda'u brodyr neu chwiorydd, neu i raddau llai os oedd ganddyn nhw anabledd. Roedd yr amser rhwng cychwyn gwneud Gorchymyn Gofal a chychwyn lleoliad mabwysiadu yn amrywio'n sylweddol rhwng 0 a 1,441 diwrnod, 262 diwrnod ar gyfartaledd.
- 3.4 Roedd plant yn yr is-sampl yr oedd Cynllun y llys wedi eu gosod mewn gofal maeth hirdymor yn llai tebygol o barhau'n sefydlog yn ystod y graddfeydd amser dymunol. Roedd hyn yn arbennig o wir os oedd ganddyn nhw hanes o gael eu cam-drin neu eu hesgeuluso'n eithafol neu'n ddybryd, neu eu bod yn rhan o grŵp o frodyr a chwiorydd oedd yn mynd i gael gofal maeth gyda'i gilydd. Hefyd, ni allai cyfran sylweddol (33%) o leoliadau maeth hirdymor gael eu cynnal dros amser ac roedd angen o leiaf un lleoliad parhaol arall ar y plant dan sylw. Roedd plant gyda chynllun am ofal maeth hirdymor a fethodd yn y tymor byr yn debycach o brofi aml-newidiadau lleoliad wedi hynny.
- 3.5 Roedd plant yr is-sampl gyda chynlluniau llys ar gyfer eu lleoli gyda rhieni yn debygol iawn o gyflawni hyn yn y tymor byr. Fodd bynnag, yn y tymor canolig, ni chynhaliwyd nifer o'r

lleoliadau hyn neu fe ddatblygodd y lleoliadau hynny'n fregus yn bennaf oherwydd na allai'r rhieni gynnal y gwelliannau yn eu ffordd o fyw ac o fagu plant.

- 3.6 Roedd pob lleoliadau ar gyfer plant yr is-sampl oedd gyda'r nod o fod yn rhai hirdymor gyda gofalwyr sy'n berthnasau wedi llwyddo yn y tymor byr, ond, yn y tymor canolig, methodd 29% naill ai oherwydd bod y plentyn wedi cael ei gam-drin yn gorfforol neu nad oedd y gofalwr sy'n berthynas yn deall anghenion y plentyn.
- 3.7 Effeithiodd methiant lleoliadau na chynlluniwyd ar 33% o blant yn yr is-sampl. Roedd llawer o'r methiannau hyn yn cynnwys cyfuniad o ffactorau'r plentyn a'r gofalwr. Fodd bynnag, mewn o leiaf 14 o 60 achos, dim ond ffactorau gofalwyr oedd yn ymddangos yn arwyddocaol.

4. Canlyniadau ehangach ar gyfer plant a'r ffactorau sy'n gysylltiedig â'r rhain

- 4.1 Ystyriwyd bod gan 71% o blant ganlyniadau cyffredinol positif ar ôl 4-5 mlynedd. Roedd canlyniadau 19% yn rhai cymysg (cymysgedd o rhai cadarnhaol a rhai negyddol). Roedd canlyniadau 10% yn gyffredinol negyddol.
- 4.2 Cyflawnwyd canlyniadau positif â chyfran uchel o blant yn yr is-sampl o ran amgylchedd yn eu cartref, cyfathrebu ac ymlyniadau; addysg; iechyd corfforol; iechyd rhywiol (lle bo'n berthnasol) ac absenoldeb troseddu.
- 4.3 Fodd bynnag, roedd gan gyfran sylweddol o blant yn yr is-sampl anghenion llesiant a iechyd emosiynol parhaus.
- 4.4 Ar wahân i blant sy'n cael eu mabwysiadu, ffactor allweddol canlyniadau positif oedd ansawdd y gofal yn y lleoliad maeth, y gofal gyda pherthynas neu y lleoliad preswyl. Nodweddion canlyniadau positif lleoliadau oedd gofalwyr sy'n sefydlog, cynnes a meithringar; ymrwymedig (i anghenion arbennig y plentyn hwn); yn rhagweithio i gynorthwyo anghenion addysgol, cymdeithasol, iechyd a llesiant y plentyn; ac yn cynnwys y plentyn o fewn y teulu ehangach (trin y plentyn fel plentyn y teulu).
- 4.5 Ymhlith y ffactorau eraill sy'n gysylltiedig â chanlyniadau positif yn yr is-sampl mae:
  - Oed iau y plentyn ar adeg y Gorchymyn Gofal terfynol (ac yn aml, felly, gorfod wynebu llai o gamdriniaeth neu esgeulustod).
  - Cymorth da neu ragorol yn y cartref/ ysgol (yn cynnwys mynychu a chyflawni).
  - Gallu'r gofalydd i hwyluso cyswllt buddiol gyda theulu estynedig naturiol y plentyn.
  - Argaeledd cymorth therapiwtig a ddarperir ar gam cynnar problem sy'n codi neu mewn ymateb i anghenion neu brofiadau hysbys plentyn ar ei fynediad i ofal, er enghraifft mewn perthynas â materion ymlyniad, trawma neu gamdriniaeth rywiol.
  - Annog y plentyn i gymryd rhan mewn gweithgareddau positif yn rheolaidd .
  - Cymorth cyson Gweithiwr Cymdeithasol.
  - Y plentyn yn cael ei leoli ar ei ben ei hun neu gyda siblingiaid, fel bo'n briodol, i ddiwallu ei anghenion.

- 4.6 Roedd canlyniadau negyddol plant yn yr is-sampl yn gysylltiedig â'r canlynol:
- Oed hŷn y plentyn ar adeg y Gorchymyn Gofal terfynol.
  - Y plentyn yn cael mwy o brofiadau sylweddol o gamdriniaeth dybryd a/neu barhaol neu esgeulustod.
  - Plant yn arddangos ymddygiadau mwy heriol yn codi o'u profiadau o gam-drin, gan gynnwys er enghraifft: ymddygiad rhywiol, baeddu neu eniwresis (gwlychu'r gwely) .
  - Plant y methodd eu Cynllun Lleoli (ar gyfer lleoliad parhaol) ac a brofodd cyfres o leoliadau aflwyddiannus yn dilyn lleoliad cynnar aflwyddiannus neu leoliad camdriniol cychwynnol neu leoliad amhriodol nad oedd yn diwallu anghenion sylfaenol y plentyn.
  - Mynediad llai mynych ac ymatebol i gymorth penodol ar gyfer anghenion iechyd emosiynol a llesiant.
  - Cyswllt parhaus andwyol gyda rhiant biolegol.
- 4.7 Gallai gofal dirprwyol o ansawdd da liniaru ffactorau risg eraill ar gyfer canlyniadau negyddol yn effeithiol gan gynnwys profiadau blaenorol o gamdriniaeth neu esgeulustod eithafol neu ddybryd. Fodd bynnag, gallai ymlyniad heb ei ddatrys a/neu cysylltiedig ag anghenion iechyd emosiynol a llesiant heb eu datrys hefyd raddol danseilio canlyniadau positif eraill.
- 4.8 Gofynnodd yr astudiaeth hon hefyd gwestiynau ehangach ynglŷn â'r system gyfan i'r 120 o Weithwyr Cymdeithasol, Rheolwyr Tîm a Swyddogion Adolygu Annibynnol a gafodd eu cyfweld am blant unigol yn yr is-sampl. Nododd y Gweithwyr eu bod fwyaf pryderus am y diffyg dewis o leoliadau, yn enwedig lleoliadau gofal maeth ar gyfer plant gyda Gorchymyn Gofal. Roedden nhw hefyd yn bryderus am ddiffyg cymorth ymddangosiadol ar gyfer anghenion emosiynol iechyd a llesiant plant a'r amserlen 26 wythnos ofynnol ar gyfer achosion llys o ran rhai dulliau mwy cymhleth o ddod i benderfyniad. Fodd bynnag, roedd y mwyafrif o weithwyr hefyd yn meddwl bod yr amserlen 26 wythnos yn gyffredinol yn cael effaith positif ar yr holl system yn arbennig i atal unrhyw oedi.

5. Casgliadau'r astudiaeth

- 5.1 Mae llawer o blant a phobl ifanc yn gwneud yn dda mewn gofal yng Nghymru, gan gynnwys mewn rhai amgylchiadau lle nad yw'n bosibl i gyflawni'r Cynllun Lleoli a amlinellwyd i'r llys ar adeg y Gorchymyn Gofal terfynol. Mae canlyniadau cymharol positif yn drawiadol iawn o ran canlyniadau addysgol, cymdeithasol, corfforol a iechyd rhywiol a gyflawnwyd gyda chymorth gofalwyr, Gweithwyr Cymdeithasol, ysgolion a gwasanaethau cymorth eraill.
- Eu cysylltiad tebygol â chyfuniad gwenwynig o drawma a helbulon plentyndod cynnar mewn patrymau ymlyniad cynnar sy'n effeithio ar ansawdd unrhyw berthynas wedi hynny a gallu'r plentyn i ffurfio ymlyniadau gyda rhieni dirprwyol.
  - Iechyd meddwl a llesiant plant – yn enwedig o ran materion sydd yn debygol iawn o godi i lawer sy'n cael profiadau o drawma, gan gynnwys drwy gamdriniaeth ac esgeulustod; anawsterau ymlyniad a phrofedigaethau/galar yn ystod plentyndod cynharach. Gallai anghenion iechyd emosiynol a llesiant parhaol danseilio canlyniadau positif (megis mewn addysg) a/neu leoliadau mewn gofal.

- Llwyddo i sicrhau cartref parhaol o ansawdd da ar gyfer plant gyda'u brodyr a'i chwirydd, ac ar gyfer plant hŷn a phobl ifanc sydd wedi cael eu cam-drin yn barhaus neu eu hesgeuluso ac sydd ag ymddygiadau a ystyrir yn fwy heriol i ofalwyr.
- Cynnal lleoliadau diogel, meithringar, 'am byth' ar gyfer plant – yn enwedig lleoliadau gofal maeth neu ofal gan berthynas lle mae gofalwyr wedi ymrwmo ar y cychwyn i ddarparu cartref hirdymor. Mae ymchwil blaenorol wedi nodi'r 'lludded tosturi' gall gofalwyr deimlo weithiau o ganlyniad i ofalu am blant gydag anghenion cymhleth yn ddyddiol a allai arwain at fethu â sefydlu perthynas iach gyda'r plentyn (Ottaway et al., 2016).

6. Argymhellion yr astudiaeth

- 6.1 Mae'r astudiaeth hon yn cefnogi yn gadarn ac yn cael peth o'r dystiolaeth o effaith bositif datblygiadau presennol a diweddar polisi a luniwyd i wella canlyniadau ar gyfer plant mewn gofal a phlant sy'n gadael gofal gan gynnwys cymorth ar gyfer plant sy'n derbyn gofal ym maes addysg.
- 6.2 Mae hefyd yn awgrymu bod angen gwelliannau pellach er mwyn sicrhau'r canlynol:
- Bod anawsterau ymlyniad plant sy'n hysbys neu'n debygol yn cael eu cydnabod yn fwy ffurfiol o ran comisiynu a chyflenwi lleoliad(au) gofal dirprwyol a chymorth ehangach ar gyfer plant mewn gofal. Mae'n annhebygol y byddai'r math hwn o gymorth yn cael ei ddarparu o fewn gwasanaethau arbenigol mwy traddodiadol megis Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed.
  - Bod anghenion iechyd emosiynol a llesiant plant mewn gofal yn cael eu trin mewn modd mwy rhagweithiol, gan gydnabod y bydd angen rhyw fath o gymorth therapiwtig ar lawer o'r plant er mwyn iddyn nhw wella o'u profiadau trawmatig, eu profiad o brofedigaeth a gwahaniad ac i ddelio ag anawsterau ymlyniad, boed hyn drwy leoliad therapiwtig a/neu drwy waith uniongyrchol gyda'r plentyn.
  - Bod cynnydd yn nifer o leoliadau gofal iechyd emosiynol maethu uchel eu hansawdd sydd ar gael, a fyddai yn eu tro yn sicrhau lleoliadau amserol 'am byth' (yn cynnwys rhai am y tro cyntaf) sydd yn fwy tebygol o ddiwallu eu hanghenion.
  - Bod plant gyda rhyw ffurf o anabledd, yn enwedig yr anabledau hynny heb gael cydnabyddiaeth yn yr ystadegau swyddogol, ond serch hynny, yn debygol o effeithio ar eu datblygiad cymdeithasol ac addysgol, yn cael eu cynorthwyo mewn modd rhagweithiol.
  - Bod plant sy'n dychwelyd adref neu'n mynd i fyw gyda pherthnasau yn cael eu diogelu rhag cael eu cam-drin neu eu hesgeuluso a bod y plant yn y lleoliadau hyn yn ogystal â'r teuluoedd yn darparu cymorth uchel ei lefel ar eu cyfer er mwyn iddyn nhw gyflawni canlyniadau da.

Katy Burch, Jackie Daru, and Vivien Taylor yn y Sefydliad Gofal Cyhoeddus, Prifysgol Oxford Brookes

Adroddiad ymchwil llawn: Burch, K., Daru, J. & Taylor, V. (2018). *Dadansoddiad o ganlyniadau plant a phobl ifanc 4 i 5 mlynedd ar ôl Gorchymyn Gofal terfynol*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, GSR adroddiad rhif 29/2018.

<https://gov.wales/statistics-and-research/analysis-outcomes-children-young-people-4-5-years-after-final-care-order/?skip=1&lang=cy>

Mae'r safbwyntiau a fynegwyd yn yr adroddiad hwn yn perthyn i'r ymchwilwyr ac nid a reidrwydd Llywodraeth Cymru

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â'r canlynol:

Ian Jones

Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

Caerdydd CF10 3NQ

Ffôn: 03000 250090

E-bost: ian.jones006@llyw.cymru

OGL © Hawlfraint y Goron ISBN digidol 978-1-78937-235-9